

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 19

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 19. — Рівне: РДГУ, 2002. — 172 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії дошкільної педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Оп

убліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів дитячих садків, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюрів Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Міжнародний університет "Рівненський економіко-гуманітарний інститут" ім. С.Дем'янчука);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В.Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");
кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 29.03.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За

достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 1.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

спілкування з дитиною, зокрема, у виховних цілях. Ми змушені констатувати, що програми виховання і навчання до сьогоднішнього дня зберігають характер визначених знань, умінь та навичок, якими повинні оволодіти діти, а саморозвиток дитини як головний орієнтир враховується недостатньо.

Безперечно, дорослі усвідомлюють, що сучасна конкретно-історична ситуація, що характеризується ускладненням структури суспільства і зростанням потреб кожної людини (матеріальних, соціальних, особистісних) вимагає і підвищеної уваги до дитинства взагалі і до кожної дитини, зокрема. Однак вони намагаються перекласти відповідальність за виховання на суспільні інституції: систему освіти, форми роботи, засоби масової інформації. Як на побутовому, так і на професійно-педагогічному рівні ведеться їх постійна критика, відтак створюються нові виховні організації, концепції, програми, які знову покладають надії на те, що суспільство повинне вирішити дану проблему. При цьому відсутній інтеграційний підхід до дитинства як до соціального суб'єкту, який вже бере участь у вирішенні проблеми гуманізації суспільства.

Ми вбачаємо один з шляхів подолання даного протиріччя у науковому обґрунтуванні системи гуманістичного виховання дітей, заснованій на ціннісному підході до аналізу оточуючого світу за змістом та особистісно зорієнтованій взаємодії з дорослим за способом введення дитини у світ людей. Підкреслимо, що важливо не лише давати дітям готові цінності, а довести способи користування ними як переживання і відкриття цінностей тим, хто виховується. Вчити цього може лише той педагог, у структурі особистісних цінностей якого гуманістичні ідеали посідають чільне місце. Такий підхід відповідає провідній ідеї гуманістичної педагогіки – ідеї спільного особистісного саморозвитку педагога і дитини в процесі виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим-Бад Б.М. Педагогическая антропология. – М.: РАО, 2001. – 345 с.
2. Кон И.С. Ребёнок и общество (историко-этнографическая перспектива). – М: Наука, 1988. – 270 с.
3. Кремень В. Педагогічна наука: час методологічної рефлексії // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2. – С.9-15.
4. Кудрявцев В.Т. Смысл человеческого детства и психическое развитие ребёнка. – М: РАО, 1997. – 156 с.
5. Мид М. Культура и мир детства. Пер с англ. – М: Наука, 1988. – 429 с.
6. Фельдштейн Д.И. Детство как социально-психологический феномен и особое состояние развития // Вопросы психологии. – 1988. – №1. – С.3-19.

Одержано редакцією 1.02.2002.

УДК: 378.011.31

І. М. ДИЧКІВСЬКА

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ПЕДАГОГА

Радикальні соціально-економічні зміни призвели до створення нової парадигми освіти, одним з головних постулатів якої є потреба в розвитку інноваційного потенціалу суспільства. Життя вимагає людей нового типу, здатних системно й конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати правильні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знання. Для вирішення цього завдання потрібні нові підходи, нове педагогічне мислення, нове ставлення педагога до своєї діяльності. Для того, щоб виховати “інноваційну людину”, сама освіта повинна бути просякнута нововведеннями, в ній повинен превалювати дух творчості, постійного пошуку.

Під час вузівського навчання, на етапі зародження інноваційної діяльності, її загальних творчих основ створюються найбільш ефективні умови для розвитку інноваційної поведінки майбутнього педагога, виховання сприйнятливості до нового. Даний період можна вважати сензитивним до розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення до педагогічних інновацій, оскільки саме в цей час майбутній педагог найбільш чутливий до проблем освіти, до складних

педагогічних ситуацій, які він проживає у реальному житті і які вимагають від нього особистісної участі та вирішення.

Однак аналіз психолого-педагогічної літератури, а також результати нашого дослідження свідчать, що для значної частини студентів і педагогів-практиків характерний низький рівень сформованості інноваційної поведінки, а також – готовності до інноваційної діяльності.

Основною причиною такого стану, який одержав назву “інноваційна хвороба”, є існуюча практика традиційного вузівського навчання, яка не передбачає глибокого вивчення інноваційних процесів у сучасному освітньо-виховному закладі.

Підготовка сучасного педагога, здатного здійснювати ідеї особистісно-орієнтованої освіти, оригінально вирішувати актуальні освітньо-виховні та соціо-культурні проблеми, вимагає особливих підходів до характеру його практичної та мислительної діяльності (А.Вербицький, М.Кларін, В.Сластьонін та ін.).

На жаль, вузівська підготовка майбутніх педагогів не завжди відповідає сучасним вимогам. Причини такої неадекватності, на наш погляд, полягають у наступному:

- інновації слабо представлені в освітніх цілях, у системі управління вищим педагогічним навчальним закладом, у відносинах “викладач – студент”;
- процеси оновлення недостатньо враховують потреби студентів (більше 40% студентів не задоволені освітою, яку одержують);
- у сфері професійно-педагогічної підготовки виявляється дисонанс між цінностями викладачів і студентів;
- недостатній рівень поінформованості і низька процесуальна готовність до інновацій, посилення екстернальності (орієнтації на зовнішні причини) викладача перешкоджає формуванню ставлення до інноваційної діяльності як педагогічної цінності;
- процес професійної підготовки майбутніх педагогів не орієнтований на забезпечення готовності до нововведень, що гальмує розвиток інноваційної поведінки.

Готовність до інноваційної діяльності обумовлюється двома необхідними чинниками: організацією оптимального інноваційного середовища та освоєнням технології самоорганізації педагогічної діяльності, пізнавальним інструментом відображення практики навчання й виховання. В якості такого інструмента нами розглядається структурна модель інноваційної діяльності як інтегрована система цілісного педагогічного процесу та інноваційної педагогічної діяльності, на основі якої педагог має можливість оволодіти всіма її структурними елементами – від формування мети до одержання результату, його оцінки та наступної корекції.

Структурна модель інноваційної діяльності може бути представлена педагогічними характеристиками-цінностями за трьома параметрами:

- 1) емоційно-ціннісним (сприйнятливості до нового, потреба удосконалювати свою діяльність; переконаність у необхідності педагогічних інновацій; постійне прагнення до самопізнання);
- 2) когнітивним (поінформованість про особливості інноваційної педагогічної діяльності; володіння методами педагогічної дослідницької діяльності; здатність комбінувати й створювати нові форми та методи роботи);
- 3) процесуальним (організація спільної творчої діяльності в педагогічному колективі, здатність до оцінки ефективності досягнення результатів).

Використання означеної структурної моделі у процесі підготовки майбутніх педагогів передбачає зміну технології навчання та змісту освіти. Курс “Інноваційні педагогічні технології”, який читається студентам Рівненського державного гуманітарного університету протягом останніх п’яти років, дозволяє за допомогою оптимально організованого інноваційного середовища включати майбутніх педагогів у особистісно-значущі види активності, забезпечувати готовність до інноваційної діяльності.

У відповідності до мети означеного курсу педагогічна взаємодія зі студентами організується з урахуванням таких специфічних принципів:

- неперервності та цілісності розвитку особистості, гармонізації педагогічної діяльності, інтеграції всіх її аспектів;
- особистісної зорієнтованості;

- професійно-практичної спрямованості (варіативність змісту занять у зоні актуальних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів і запитів педагогічної практики);
- альтернативності, свободи вибору (спільне планування, диференційовані завдання тощо);
- усвідомленості професійно-особистісного розвитку під час педагогічної взаємодії (рефлексія, корекція власної діяльності);
- творчого самовираження, співробітництва та співтворчості.

Для розвитку пізнавальної та професійної діяльності, творчого самовираження майбутніх педагогів використовуються завдання, що спонукають до багатоваріантних рішень. У монографії М.В.Кларіна “Інноваційні моделі навчання у зарубіжних педагогічних пошуках” пропонуються рекомендації щодо створення творчої обстановки у процесі навчання:

- ◆ *усувати внутрішні перепони творчим проявам.* Щоб студенти були готові до творчого пошуку, потрібно допомогти їм набути впевненості у своїх взаєминах з оточуючими – однокурсниками, викладачами;
- ◆ *приділяти увагу роботі підсвідомості.* Навіть коли проблема не знаходиться безпосередньо у центрі уваги, наша підсвідомість може непомітно для нас самих працювати над нею. Деякі ідеї можуть на мить “з’явитися на поверхні”, тому важливо своєчасно зафіксувати їх, щоб пізніше прояснити, впорядкувати і використати;
- ◆ *утримуватися від оцінок.* Це дозволяє тим, хто навчається, розширити потік ідей, більше часу й уваги приділити вільним роздумам над проблемою;
- ◆ *показувати студентам можливості використання метафор і аналогій для творчого пошуку, відшукування нових асоціацій та зв’язків.* Можливості творчого пошуку збільшуються за рахунок незвичайних співставлень, порівнянь. Під час вузівського навчання робота з метафорами передбачає не просто спонукування до образного мислення, але й поєднання спонтанності у створенні образів і цілеспрямованості в їх осмисленні, включенні у вирішення творчого завдання;
- ◆ *надавати можливість розумової розминки,* зміст якої не пов’язаний з майбутньою запланованою діяльністю;
- ◆ *підтримувати жвавість уяви,* яка є підґрунтям творчого мислення;
- ◆ *“дисциплінувати” уяву, фантазію, контролювати їх.* Після творення обстановки внутрішньої свободи, періоду “дозрівання ідей”, усі пропозиції обговорюються і критично переглядаються;
- ◆ *розвивати сприйнятливність, підвищувати чутливість, широту й насиченість сприйняття всього оточуючого;*
- ◆ *допомагати тим, хто навчається, знаходити сенс, визначати загальну спрямованість їх творчої діяльності,* бачити у цьому розвиток власних можливостей у вирішенні творчих завдань.

Серед прикладів моделей навчання М.В.Кларін виокремлює організацію творчого пошуку на основі систематичного вирішення проблем, дискусії та дидактичної гри. Особливе місце серед означених моделей належить дидактичним і рольовим навчальним іграм, які дозволяють найбільшою мірою відтворити ситуації творчого професійного пошуку.

Основи методики дидактичних ігор закладені в їх структурі, яка складається із чотирьох етапів.

1. Орієнтація – представлення теми, що вивчається, характеристика імітації та ігрових правил, огляд загального ходу гри.
2. Підготовка до проведення – виклад сценарію, ігрових завдань, правил, ролей, процедур. Суттєвою для проведення гри є детальна розробка ігрового задуму, або сценарій. Сценарій – це організаційна й сюжетна схема гри, загальний план, згідно якого проводиться дидактична гра. Сюди належать такі розділи, як опис ігрової обстановки, атрибути гри; розробка репертуару ігрових дій; характеристика організації гри; створення методичних вказівок для учасників гри.
3. Проведення гри (на цьому етапі організуються й фіксуються ігрові дії, коректуються неточності тощо).
4. Обговорення гри, в ході якого дається описовий огляд-характеристика “подій” гри та їх сприйняття учасниками.

Центром дидактичних ігор є навчальні проблеми, які можуть виступати джерелом нових знань, поглиблювати й розширювати уявлення майбутніх педагогів. Найбільш суттєвим моментом означеної моделі навчання є збереження своєрідності дидактичної гри як ігрової діяльності, де максимально виявляється самостійність, ініціатива, активність і творчість.

У світовій педагогіці виокремлюють поняття, тісно пов'язані з використанням гри у навчальних цілях: моделювання, імітація, змагання. Однією з функцій ігрового моделювання є пошук самостійного рішення того чи іншого професійного завдання та зміна, корекція його вирішення. В якості головних способів ігрового моделювання педагогічної діяльності в умовах вузівської підготовки майбутніх педагогів визначають мікрвикладання, реалізацію педагогічних ситуацій, професійні й ділові ігри, соціально-психологічний тренінг, психодраму, дидактичні спектаклі тощо. Ігрове моделювання включає й різні форми творчого пошуку: "мозковий штурм", дискусії, метод синектики (об'єднання різнорідних елементів).

В умовах ігрового моделювання відбувається перехід навчальної діяльності у навчально-творчу, оскільки створені умови сприяють використанню потенційних можливостей студентів, їх творчих здібностей. Ігрове моделювання дозволяє позбавитися від педагогічних стереотипів, шаблонів, що особливо важливо у розвитку готовності до здійснення нововведень як складової інноваційної поведінки майбутніх педагогів.

Серед специфічних методів формування інноваційної поведінки педагога на особливу увагу заслуговують методи рефлексивно-інноваційного практикуму, запропоновані В.О.Сластьоніним і Л.С.Подимовою, як-от: полілог, дискусія, рефлексивна інверсія, інтерв'ю. Суть означених методів "рефлексивного культивування" полягає в їх принциповій інноваційній відкритості по відношенню до кожної педагогічної задачі, не у споживацькому, а у творчому розумінні. Рефлексивно-інноваційні методи дозволяють актуалізувати попередній досвід, переосмислити його, виявити нові відношення і проблеми освітньо-виховного закладу майбутнього, спрямувати процес переосмислення себе та своєї діяльності у напрямку створення інновацій.

До методів, що дозволяють реалізувати інноваційну поведінку педагога, перш за все, відноситься **проблемно-рефлексивний полілог**, метою якого є актуалізація і розвиток творчих можливостей педагога до самостійного осмислення проблем інноваційної діяльності, а також до прийняття інноваційних рішень. Даний метод складається з таких етапів:

- 1) етап відшукування і визначення педагогічних проблем, де кожний учасник, не повторюючи попереднього, структурує проблеми;
- 2) етап висунення ідей по вирішенню означених проблем;
- 3) колективне обговорення.

Цінність такого полілогу полягає в тому, що забезпечується розвивальний ефект не лише найбільш підготовлених у формулюванні й вирішенні проблем педагогів, а й усіх – в тому числі, менш поінформованих і творчих. Через "заборону" на повторення кожним учасником досягається ефект максимального осмислення альтернативних рішень.

Наступним методом розвитку інноваційної поведінки є **позиційна дискусія**, яка дозволяє не лише сформулювати банк даних про різні педагогічні інновації, але й забезпечити процес їх критичного аналізу. Механізм такої дискусії передбачає поділ групи на три частини.

Перша група зосереджує увагу на виробленні проекту майбутньої інновації, на своєму баченні та обґрунтуванні її. У процесі даної діяльності припустима критика рішень, що пропонуються, оскільки наприкінці дискусії групі необхідно представити на загальне обговорення один із напрацьованих варіантів.

Після викладу першою групою свого проекту інновації, до обговорення приєднується друга група, перед якою стоїть завдання вияснити всі альтернативні варіанти стосовно запропонованого нововведення і, засновуючись на цьому, спростувати твердження першої групи. Відхиливши запропоновані пропозиції, друга група починає розробляти своє рішення, потім вона також викладає програму дій.

Завдання третьої групи полягає в аналізі та пошуку конструктивного у запропонованих проектах, оскільки вона здійснює синтез і віднаходить компромісні шляхи вирішення проблеми. Далі групи міняються ролями, і весь цикл повторюється знову.

Усе позитивне, створене в процесі групової діяльності, на кожному етапі фіксується. В ситуації, коли пропонуються відразу декілька конструктивних проектів, що заслуговують на

увагу, відбувається “аукціон рішень”. Суть його полягає у подальшому поглибленому аналізі запропонованих проектів на загальному пленумі, в результаті чого кожний проект рішення проходить аналітичну експертизу. Здійснюється це за допомогою механізму “продажу” розроблених проектів, а “грошима” виступають наслідки від їх впровадження.

Таким чином, формується цілісне уявлення тих процесів і явищ, які можуть виникнути в результаті впровадження інновації. Ті з проектів, які набрали найбільшу кількість негативних наслідків, вилучаються з переліку.

“Аукціон проектів” дає можливість глибоко й детально проаналізувати розвиток наслідків від початку впровадження інновації в залежності від різних протиріч і конфліктів. Побудова цілісної концептуальної моделі розгортання подій та визначення ролі й позицій групи, яка включена в інноваційний процес, дозволяє опрацювати різні варіанти наслідків. В результаті рішення приймаються не методом проб і помилок, а у відповідності з всебічною аналітичною експертизою.

Отже, ефективність інноваційних процесів у сфері професійно-педагогічної підготовки обумовлюється інноваційним середовищем вищих педагогічних навчальних закладів, яке забезпечує інноваційну діяльність всіх суб'єктів педагогічного процесу і, насамперед, розвиток готовності до нововведень як компонента професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Инновационные процессы в профессионально-педагогическом образовании. – М., 1996.
2. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. – М., 1994.
3. Козлова О.Г. Сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя. – Суми, 1999.
4. Машкіна Л.А., Поніманська Т.І. Підготовка студентів до інноваційної педагогічної діяльності. – Хмельницький, 1998.
5. Підласий І.П., Трипольська С.А. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя //Рідна школа. – 1998. – №1. – С.3-8.
6. Поляков С.Д. В поисках педагогической инноватики. – М., 1993.
7. Поніманська Т.І. Готовність до педагогічних інновацій у контексті гуманістичної педагогіки //Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні: Наукові записки РДПШ. – Вип.5. – Рівне: РДПШ, 1999. – С.10-15.
8. Скульський Р. Підготовка майбутніх вчителів до педагогічної творчості. – К., 1992.
9. Слостенін В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. – М., 1997.

Одержано редакцією 16.02.2002.

УДК: 378.034

Л. В. АРТЕМОВА

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ

Реформування професійної освіти нині передбачає створення ступеневої системи підготовки педагогічних кадрів, зокрема, спеціалістів дошкільного профілю. Майбутній фахівець може почати свою освіту на першому рівні молодшого спеціаліста. Здобувши кваліфікацію “вихователь дітей дошкільного віку”, можна піти працювати в дитячий садок, а можна і продовжити навчання. Подальші ступені передбачають другий рівень – бакалавр, третій – спеціаліст, четвертий – магістр. Кожний ступінь має завершений цикл і може бути кінцевим. Та водночас він є і стартовим для подальшого ступеню.

Вищий навчальний заклад III-IV рівня акредитації готує бакалаврів, спеціалістів, магістрів. Випускник вищого навчального закладу бакалавр має оволодіти як теорією так і практикою виховання дітей дошкільного віку, вміти організовувати педагогічний процес з дітьми, та в дошкільному закладі цілому. Передбачається, що бакалавр зможе працювати не лише вихователем, а й методистом дошкільного закладу.

Випускник вищого навчального закладу – спеціаліст, набувши певного практичного досвіду педагогічної роботи може займати організаційні та керівні посади – завідуючої, інспекторів та методистів різних рівнів та категорій.

ЗМІСТ

Передмова	3
Богуш А.М. Підготовка студентів до здійснення наступності і спадкоємності дошкільної і початкової ланок у системі неперервної освіти	4
Поніманська Т.І. Дитинство як категорія гуманістичної педагогіки	7
Дичківська І.М. Розвиток інноваційної поведінки педагога.....	10
Артемова Л.В. Перспективи підготовки працівників дошкільного профілю в умовах ступеневої освіти	14
Чумичева Р.М. Детство – среда індивідуальної самореалізації	19
ЕрофееваТ.И. Проблема полипрограмности и вариативности в российском дошкольном образовании	26
Щербакова К.Й. Деякі аспекти проблеми готовності дітей до вивчення математики в школі	29
Кузьменко В.У. Створення індивідуально зорієнтованих програм виховання і навчання дітей дошкільного віку	34
Коломинский Я.Л., Панько Е.А., Валужина Е.В., Гутковская Е.Л., ЧесноковаЕ.П. Влияние профессиональной деятельности музыкального руководителя на развитие личности дошкольника	37
Карпенчук С.Г. Педагогічна майстерність як інтегрована система педагогічного досвіду А.С. Макаренка.....	41
Янцур Л.А. Розвиток дитячої творчості в зображувальній діяльності	50
Макагон К.В. Підготовка педагогів до пошукової діяльності в умовах післядипломної освіти	55
Горопах Н.М. Реалізація принципів розвивального навчання в екологічній освіті дошкільнят	58
Маліновська Н.В. Переказ як метод формування у дошкільників діалогової компетенції	64
Крайнева Л.В. Лінгводидактична підготовка вихователів до роботи в умовах білінгвізму	68
Гайдаржирська Л.П. Навчання дошкільників в умовах сучасного дитячого садка	73
Борова В.С. До проблеми виховання орфоепічної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку	77
Беленька А.В. Організація та проведення практичних і семінарських занять за інтерактивними методиками	83
Машовець М.А. Самостійна робота студентів як засіб професійного самовдосконалення.....	89
Сергєєва В.Ф. На зорі дошкільної справи в Україні.....	92
Улюкаєва І.Г. Історія та актуальні проблеми підготовки педагогів для системи дошкільної освіти в Україні	96
Кобилянська Л.І. Індивідуальне і суспільне дошкільне виховання: альтернатива чи ефективна взаємодія?.....	102
Струннікова Д.І. Організація спільних форм природопізнавальної діяльності старших дошкільників і молодших школярів	105
Машкіна Л.А. Організація педагогічної практики в умовах ступеневої підготовки вихователя	109
Литвиненко С.А. Виховання у особистісному вимірі: сучасні підходи.....	114
Солоненко Н.С. Проблема економічної підготовки школярів у сучасних умовах	117
Якимчук Р.І. Виправлення недоліків мовлення шестирічних учнів.....	121
Петренко О.Б. Особливості статевої диференціації дитини дошкільного віку	125
Меналюк Г.Ф. Роль навчання математики в гуманізації дошкільної освіти	128
Терешко Л.В. До питання міжпредметної інтеграції у формуванні мовленнєвих умінь майбутніх педагогів	131
Зданевич Л.В. Організаційно-методичні основи адаптації першокурсників	135
Гринчук Т.В. Аксиологічний підхід до проблем сучасного дошкільного виховання.....	139

Бєлова С.А. Гуманістична сутність німецької реформаторської педагогіки початку ХХ сторіччя	143
Врочинська Л.І. Взаємодія суспільного і родинного виховання в умовах сьогодення	147
Янцур М.С. Визначення функцій фахівців з професійної орієнтації учнівської молоді	151
Кравець Л.М. Педагогічна рефлексія у професійній діяльності вчителя	155
Довганич В.М. Засоби духовно-морального виховання дітей у педагогічній спадщині С.Русової	158
Бричок С.Б. Представники церковно-релігійної педагогіки (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) про виховання духовності дитини	161
Димченко С.С. Формування стилю педагогічного спілкування в класі спеціального інструменту (теоретичні і методологічні аспекти)	164
Відомості про авторів	168

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 19

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Редактор Поніманська Т.І.
Технічний редактор Коломис О.Ф.
Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 10.03.2002 р. Підписано до друку 29.03.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 19,87. Обл. вид. арк. 20,17. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59

О

новлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету. Випуск 19. — Рівне: РДГУ, 2002. — 172 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 1.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії дошкільної педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів дитячих садків, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378**ББК 74.20**